

ORGLE
LJUBLJANSKE
STOLNICE

Obnova Milavčevih orgel

Publikacija: Obnova Milavčevih orgel

Izdajatelj in založnik: Stolna župnija Ljubljana – sv. Nikolaj

Zastopnik: mag. Roman Starc, župnik

Uredniški odbor: mag. Roman Starc, Gregor Klančič,
Tomaž Sevšek Šramel, Luka Posavec

Jezikovni pregled: Vida Frelj

Grafična zasnova, oblikovanje in tisk: MARIDEA

Slikovno gradivo: p. Branko Petauer, Uroš Zagožen, Jana Jocif,
Jože Suhadolnik, zapuščina Ivana Milavca, arhiv Nevenke Škrj

Naklada: 800

Cena: brezplačno

Ljubljana, oktober 2024

Obnova Milavčevih orgel

Ljubljana, oktober 2024

Ko človek hodi po mogočnih katedralah, ko mu pogled pritegujejo vrtoglave višave gotske arhitekture ali razkošnost baročnega arhitekturnega izraza, se s pogledom vedno ustavi tudi na koru – pravzaprav niti ne na koru, ampak poišče orgle. Praktično v vsaki cerkvi so na dobro premišljeno mesto umeščene tudi orgle.

Vsake so drugačne. Vsake pripovedujejo drugačno zgodbo o ljudeh, ki so jih ustvarjali, o okolju, ki je oblikovalo miselnost časa, o materialnih zmožnostih, ki so pogojevale njihovo izdelavo.

Pa ni treba hoditi po svetovnih katedralah. Vsi vemo, da je tudi v majhnih vaških podružnicah veliko lepote, ki morda ne jemlje vida s svojim bleščanjem, je pa priča, da je naš človek v vseh obdobjih naše krščanske in ustvarjalne zgodovine imel čut za lepo in je poskrbel, da je bil te lepote deležen tudi v svojem okolju, tudi v okolju in prostorih svoje vere.

Tudi na koru ljubljanske stolnice se je v dobrih treh stoletjih njenega obstoja zvrstilo več orgelskih instrumentov. Zadnjih dobrih sto let so to Milavčeve orgle, ki so po besedah strokovnjakov posebne in dragocene.

Vsi vemo, da vse, kar je ustvarjeno v času, potrebuje skrb, potrebuje vzdrževanje in obnovo. Ti posegi pa vedno postavijo pred odgovorne vprašanja, na katera morajo odgovoriti, sicer lahko obnova grobo poseže v umetnino, in vsake orgle so svojevrstna umetnina, in jo, namesto da bi jih vrnila in povečala lepoto, skazi.

Zato je dobro, da so se strokovnjaki obnove Milavčevih orgel lotili z usodgovornostjo, z velikim spoštovanjem za mojstrstvo orglarja Milavca in ob poznavanju možnosti, ki jih nudi današnje znanje in tehnologija.

Verjamem, da bodo obnovljene orgle prinašale veselje strokovnjakom za orgelsko glasbo, sem pa tudi globoko prepričan, da bodo verne kristjane, ki bodo med svetimi mašami in bogoslužji poslušali njihove akorde, povabile v zahvaljevanje in češčenje vsemogočnega Boga.

msgr. Stanislav Zore OFM
ljubljski nadškof metropolit

Moram priznati, da me še vedno preveva strah in določeno nelagodje, ko pomislim, za kako zahteven projekt smo se odločili pred skoraj tremi leti, ko smo začeli »na glas« govoriti o obnovi Milavčevih orgel v naši stolnici. A drugače skorajda ni šlo, saj me ni nič manjši strah obšel usakokrat, ko sem s kora zaslišal piskanje neposlušnih piščali ali upornih pedalov, ki niso hoteli popustiti pritisku noge. In še vedno me moti glasen tek motorja in utrujena sapa meha, ko nikoli ne veš, kdaj bo eden ali drugi popustil zaradi starosti ali izčrpanosti.

Tako torej o tem, da je obnova stoletnega instrumenta nujna, ni več nobene-ga dvoma. Prav tako kot tudi to ne, da je potrebno k tej obnovi pristopiti z vso spoštljivostjo in strokovnostjo. Seveda bi bilo veliko lažje (in najbrž tudi ceneje) postaviti nove orgle, a bi s tem za vedno izgubili instrument, za katerega poznavalci pravijo, da je eden redkih še ohranjenih v tem delu Evrope. Zato sem vesel, da smo se uspeli dogovoriti, da jih ohranimo in hvaležen vsem, ki si prizadevate, da bi se to tudi v resnici uresničilo. Nemalo skrbi in napora je že bilo in ga bo še potrebno vložiti v ta projekt, a verjamem, da nam bo z dobro voljo, mladostno zagnanostjo in izkušnjami

»starih« ter seveda s pomočjo donatorjev in vašimi darovi, uspelo. Predusem pa si želim, da bi, zlasti redni obiskovalci stolnice pa tudi vsi ljubitelji orgelske glasbe v Ljubljani in širši okolici, delili z nami naše skrbi in veselje ter nas tako podpirali pri obnovi.

Čeprav bo do dokončne obnove orgel potrebno počakati še kar nekaj let, pa se že veselim dne, ko jih bomo lahko (upam, da takrat brez strahu, škripanja in sopihanja) poslušali in občudovali v vsej prvotni lepoti – tako kot si jih je pred več kot 110 leti zamislil mojster Ivan Milavec.

mag. Roman Starc
stolni župnik

Petindvajset let je minilo, odkar sem kot Troštov organist prvič sedel za Milavčeve orgle. Pred tem sem instrument poznal le bežno, saj smo kot študenti izkoristili vsako priložnost in smo po katerem od koncertov radi prišli na kor ter občudovali orgle, ki so nas še malo pred tem navduševale s svojim zvokom. V tistih letih se je že nekoliko polegla zamisel, da bi instrument nadomestili z novim, modernim »saj, v baročnih orgelskih omarah romantični instrument prav nič ne pristoji«. No, vseeno je bilo čutiti precej zadrege, ko je kdo omenil, naj bi se te orgle obnovile. Med leti 2002 in 2005 smo organizirali prek 30 orgelskih koncertov; med nastopajočimi so bili tudi tuji in uveljavljeni organisti. Vse to z namenom pridobiti čim več neodvisnih strokovnih mnenj o stanju instrumenta. Bili smo že kar blizu temu, da bi začeli z resnimi koraki, ki peljejo v obnovo. A nastopila je gospodarska kriza in vse je zamrlo. Vse, razen trdne odločenosti, da bomo Milavčeve orgle slej ko prej pripeljali do želene obnove.

Velik potencial mladih organoloških navdušencev, ki si bogato znanje in

širino pridobivajo v tujini, je v zadnjih letih dal tej odločenosti novega in svežega vetra v jadra. Obiski najvidnejših evropskih in obenem svetovnih strokovnjakov na koroški ljubljanski stolnici pa so te zamisli še dodatno utrdili. Hvaležen sem kolegu Luku Posavcu, da ta zahteven projekt tako odlično in argumentirano krmari. Povsem sem prepričan, da je pot, ki smo jo začrtali, prava, saj raste iz dobrih temeljev preteklosti, ne zanemarija izrednega pomena dediščine, ki je pomembno soustvarjala našo glasbeno kulturo, obenem pa je to pot, ki je usmerjena k danes najbolj naprednim tehnološkim procesom, ki zmorejo temu čudovitemu instrumentu povrniti prvotni sijaj.

Želim si, da bi nas zgodba več ko 110 let starih Milavčevih orgel vse povezala v istem cilju in da bi njihov mehak, pa tudi mogočen zvok, na neki način tako zelo podoben čutenju slovenskega človeka, še desetletja napolnjeval srca prihodnjim rodovom.

Gregor Klančič
regens chori

“

Vračanje celostne izvirne oblike stolnim orglam, katerih posebnost je, da so umeščene v orgelske omare s sredine 18. stoletja, zahteva preiščljene konservatorsko-restavratorske posege, saj velik del njihove umetniške vrednosti izhaja iz zvoka, ne zgolj iz njihove vizualne pojavnosti.

Zvok orgel nas odmika od sedanjosti, nas povezuje s preteklostjo, nas kot živa dediščina nosi skozi čas.

Projektu, ki omogoča ohranjanje tako pomembnega dela naše dediščine, zato v ZVKDS izrekamo uso podporo.

Jernej Hudolin
generalni direktor ZVKDS

Glasba in zgodovina orgel v ljubljanski stolnici

Gregor Klančič, Luka Posavec

Vse od ustanovitve ljubljanske škofije leta 1461 je v stolnici prisotna glasba.

Kmalu potem, ko je bila cerkev sv. Nikolaja povzdignjena v stolnico, so vanjo najverjetneje postavili tudi orgle. Dr. Josip Gruden je po arhivskih virih leta 1915 spisal študijo Šola pri sv. Nikolaju in ljubljansko nižje šolstvo po reformacijski dobi. Ko govori o začasnih bogoslužjih v tedanji novi stolnici, pravi: »Tudi bogoslužje je bilo sijajnejše [...] in neki vnianji izraz nove dobe, ki je napočila šentklavški pevski šoli, nam je poročilo, da je dal škof Sigismung Lamberg v stolnici napraviti orgle.« Prav tako kanonik Mihael Hasiber v pismu z dne 9. avgusta 1548 sporoča škofu Urbanu Textorju v Gornji Grad, da je neki redovnik, ki se imenuje Michael, na pozitivu dobro igral koral. Leta 1550 je dobila stolna cerkev še ene, nove in večje orgle, ki jih je izdelal Michael Theisspacher iz Muraua na avstrijskem Štajerskem.

Leta 1597 je ljubljanski škof postal Tomaž Hren. Iz Gradca, kjer je kot na-

mestnik deželnega glavarja služboval med leti 1614 in 1621, je dobil v dar korne knjige z mnogimi glasbenimi deli, danes ohranjenimi le v tem viru. Sklepamo lahko, da so tovrstne skladbe izvajali tudi pri bogoslužjih v ljubljanski stolnici. Ob umestitvi prošta Andreja Kralja leta 1611 je škof Hren poročal, da so izvedli v Ljubljani komaj kdaj slišano glasbo za dvoje orgel, dva zbora, trobente in pavke. Istega leta so iz zvonika prenesli na stolp ljubljanskega gradu t. i. orgelski rog. Podoba tega instrumenta je na Valvasorjevem bakrorezu »Veduta Ljubljane« po doslej znanih podatkih najstarejša upodobitev orgel v Sloveniji.

Leta 1693 je v Ljubljani začela z delovanjem Academia operosorum, ki je imela izjemen vpliv na kulturno dogajanje in arhitekturni razvoj mesta. Na pobudo prve znanstvene akademije pri nas so ljubljanski škof Žiga Krištof Herberstein, stolni prošt Janez Krstnik Prešeren in stolni dekan Janez Anton Dolničar 30. maja leta 1701 ustanovili javno znanstveno knjižnico. Istega leta je bila ustanovljena Academia Philhar-

monitorium, ki je delovala po italijanskih vzorih stanovskih glasbenih združenj. Prav tako so leta 1701 porušili staro gotsko stolnico in začeli z gradnjo nove, baročne, ki je bila slovesno posvečena v nedeljo, 8. maja 1707. Kmalu zatem so na kor nad stranskim vhodom postavili tudi nove orgle, ki jih je izdelal beneški orglar Osvaldo Carloni.

Leta 1710 je ljubljanski mizar Janez Pergman v stolnici izdelal prižnico, balkona in orgelski omari. Enotnost petih elementov je enkratni primer v zgodovini orglarstva. V orglesko omaro na južni strani so takoj prestavili Carlonijeve orgle, ki pa so jih kasneje, verjetno sredi 19. stoletja, odstranili. Glede na pismo, ki ga je dekan Dolničar pisal škofu Kuenburgu, so v orglesko omaro nad prižnico leta 1710 postavili nove orgle ljubljanskega orglarja Andreja Sebastjana Wallensteinerja. Te orgle verjetno niso bile kakovosten izdelek, saj jih je leta 1739 predelal in obnovil Janez Frančišek Janeček, ki je pet let pred tem izdelal nove orgle na velikem koru. Obe glasbili na stranskih korih je v devetdesetih letih 20. stoletja rekonstruirala Škofijska orglarska delavnica iz Maribora.

Ljubljanska stolnica prvotno na zahodni strani ni imela glavnega kora. Tega so dozidali leta 1730 in Janeček je štiri leta za tem tam postavil nov instrument. Zvočna zasnova je bila značilna za takratno češko orglarsko šolo, iz

katere je Janeček izšel. Orgle so imele 22 oz. 23 registrov na dveh manualih in pedalu, razporejenih v treh omarah. Več o Janečkovih orglah izvemo iz dveh opisov orglarja Frančiška Ksaverja Križmana, ki je leta 1762 na stolni kor postavil nove enomanualne orgle z 32 registri v italijanskem slogu. Pri tem je povečal srednjo omaro, v kateri je bil prej pozitiv. Tako so orgle dobile 16-čevljsko pročelje. Že leta 1780 je ljubljanski orglar Janez Jurij Eisl poslal ljubljanskemu ordinariatu ponudbo za nove orgle, ki jih je imel namen izdelati po dokončanju orgel pri Sv. Jakobu v Ljubljani. Eisl je pred tem umrl, njegovo delavnico pa je prevzel Jožef Kučera in leta 1781 za stolnico izdelal nove orgle.

V 18. stoletju so v ljubljanski stolnici delovali številni organisti in skladatelji. Glasbena kapela je tedaj, poleg organista, obsegala tudi instrumentaliste in pevce, ki so imeli s stolnim kapitljem sklenjene letne pogodbe. Z letom 1800 je stolni organist dobil naziv regens chori. Prvi od njih je bil Anton Höller, ki je v stolnici deloval do leta 1826. S Höllerjevim naslednikom Gregorjem Riharjem pa se je začel čas cerkvene glasbe v slovenskem jeziku. Kot regens chori je deloval več kot trideset let.

Leta 1830 je orglar Johann Gottfried Kunath srednjo omaro glavnih orgel pomaknil proti steni in pri tem na novo izdelal sprednji, zadnji in spodnji del. Ojačal in popravil je tudi stranski oma-

ri in v tako preurejene omare postavil nove orgle. Te je leta 1860 povečal in temeljiteje predelal Ferdinand Malahovski. V tistem času so, s 34 registri na dveh manualih in pedalu, to bile največje orgle pri nas.

Z Antonom Foersterjem, ki je v ljubljanski stolnici deloval med leti 1868 in 1909, se v naši cerkveni glasbi začenja obdobje cecilijanizma; to je mednarodno gibanje za katoliški liturgiji primerno glasbo. Foerster je prevzel vodnje novoustanovljene Orglarske šole, ki je delovala pod okriljem »Cecilijinega društva za ljubljansko škofijo« in je izobrazila veliko število glasbenikov. Bil je

plodovit skladatelj, urednik, pedagog in pisec glasbeno strokovnih učbenikov.

Foersterja je v vseh cerkveno-glasbenih službah nasledil Stanko Premrl. V svojo duhovno in posvetno glasbo je vnašal elemente pozne romantike in jo obogatil z melodiko, ki je značilna za naše kulturno okolje. Leta 1905 je napisal zborovsko skladbo Zdravljica, ki je ob slovenski osamosvojitvi postala naša državna himna. Dve leti po Premrlovem prihodu na kor ljubljanske stolnice je leta 1911 Ivan Milavec odstranil Kunathove orgle in v stare baročne omare postavil nov instrument.

Saline & Lybham

XXVI

10/II 1912

Yh 23500.-

		in	in	les	et	in	III	in	in	les	et	in			
1	Bry 8'	179	194	4	-	64	32	Apr 8'	110	12	56				
2	Bry 16'	see II man						33	Bry 8'	49	29	24	44		
3	Bry 8'	140					68	34	Flamb 8'	40	25	12	48		
4	Gle 8'	79					12	56	35	Cal 8'	65 12 56				
5	Bry 8'	118/59					12	56	36	Bry 8'	43 56				
6	Bry 8'	94	246	24	-	44	37	Alva 8'	24 44						
7	Flamb 8'	94	249	12		56	38	Fl 5'	63 12 56						
8	Flamb 8'	43					12	56	39	Dalic 4'	71/44 68				
9	Wrintadens'	80					12	56	40	Flamb 8'	24	39	21	27	
10	Arbenta 8'						24	44	<u>Pod</u>						
11	Fl 4'	86					7	64	41	Wrintadens'	32	24	8	30	
12	Sal 4'	53						68	42	Bry 16'	24 30				
13	Cal 4'	43						68	43	Wrintadens'	12				
14	Wrintadens'	60						56	44	Sub 16'	172 30				
15	Wrintadens'	53						56	45	Sal 16'	20	114	12		
16	Wrintadens'	245	40/3	2	59	19	5	46	Lybham 16'	124 30					
17	Wrintadens'	51/4	50	73/4	28	25	1	47	Bry 16'	30					
								48	Wrintadens'	152 30					
								49	Bry 8'	12					
18	Fl 8'	123					12	56	50	Cal 8'	101 10				
19	Bry 16'	129	240	36	-	32		51	Bry 8'	12					
20	Sal 8'	86					12	56	52	Bry 8'	30				
21	Dalic 8'	120/40					12	56	53	Flamb 16'	68 30				
22	Wrintadens'	76	62	12		56	<u>Roan</u>								
23	Cal 8'	95	43	12	12	44	1	Man II-?	11	Bry 16'					
24	Wrintadens'	46					24	44	2	" III-?	12	"			
25	Bry 4'	46					12	56	3	" III-?	13	"			
26	Fl 4'	43					12	56	4	Sub 16'	14	Bry 16'			
27	Wrintadens'	45						68	5	" III-?	Bry 16'				
28	Wrintadens'	58/37						56	6	Wrintadens'	Bry 16'				
29	Flamb 2'	45						56	7	" III-?	Bry 16'				
30	Flamb 4 1/2'	43/25						56	8	" I	Bry 16'				
31	Wrintadens'	27						56	9	" II	Bry 16'				
								10	" III	Bry 16'					

Ivan Milavec in njegov op. 26

Luka Posavec

Ivan Milavec se je rodil 21. februarja 1874 v Blekovi vasi pri Zgornjem Logatcu očetu Janezu Milavcu in Katarini Milavec, rojeni Godina. Po opravljeni petrazredni ljudski šoli v Ljubljani je obiskoval obrtno šolo za poklic orglarja. Obrti se je izučil pri mojstru Francu Goršiču. Pri njem je, kot izhaja iz ohranjenih dokumentov, delal kot vajenec od 21. septembra 1888 do 21. septembra 1892, ko je dobil učno spričevalo. Mojster Goršič, ki je spričevalo izdal, je o njem zapisal: »Ker se je imenovani orglarski učenec ves čas učenja vedel marljivo in ravno, prisvojil si potrebne obrtniške znanosti ter si pridobil mojo popolno zadovoljnost, proglašam ga za izučenega in sposobnega orglarskega pomočnega delavca.« Po končani vajeniški dobi je v Goršičevi delavnici pomagal vse do 18. maja 1895, nato pa vstopil v Lenarčičevo delavnico za harmonije na Vrhniki. V spričevalu te delavnice je zabeleženo, da je »Ivan Milavec priden, delaven, razumen ter da se je izkazal pri sestavljanju in vbiranju harmonijev jako sposobnega«. Med zaposlitvijo na Vrhniki je 27. fe-

bruarja 1893 pristopil tudi h Katoliškemu društvu v Ljubljani. Leta 1895 je odšel k vojakom, kjer je kot podčastnik dosegel stopnjo četovodja in kot tak bil na dolžnosti. Ko je 18. septembra 1898 slekel vojaško suknjo, se je zaposlil v Kriegelovi orglarski delavnici, kjer je »zvesto, pridno, pošteno, na mojstrovo zadovoljnost« delal do 14. oktobra 1900. Lastno orglarsko delavnico je odprl 5. novembra 1900, svoje prve samostojne orgle pa je postavil šele leta 1904 v Škocijanu pri Dobravi. Kljub nasprotovanju družine se je 14. maja 1899 poročil s Paulo Jarec s sv. Katarine - Topol. V zakonu se jima je rodilo devet otrok.

Milavčeve orgle v ljubljanski stolnici

V osmih številkah Cerkvenega glasbenika je Jožef Smrekar leta 1906 objavil Spomenico o orglah ljubljanske stolnice. Smrekar natančno opisuje do tedaj znano zgodovino orgel ljubljanske stolnice in njihove težave ter pomanjkljivosti pri gradnji stolnega kora.

Razmerje med prostornino cerkve in številom orgelskih registrov primerja z večjimi tujimi cerkvami. Razpravlja o potrebni oziroma minimalni kvadraturi, ki jo potrebuje posamezni register in izpostavi splošno pomanjkanje prostora na koru ljubljanske stolnice. Temu sledi razprava o različnih možnostih dovajanja zraka ter tedanji novosti v našem prostoru, električnem ventilatorju. Predstavi svoj predlog dispozicije, menzuriranja posameznih registrov in njihovo intonacijo. Dotakne se problematike sapnih pritiskov in njihovega vpliva na zvočnost instrumenta. Nadaljuje z razpravo o materialih, trakturi in sistemu sapnic novih orgel, v zaključku pa postavi vprašanje o izbiri in kompetencah orglarja, ki mu bo zaupana izdelava orgel.

Leta 1911 je Ivan Milavec, kot svoje 26. in največje delo, v stolnici postavil orgle z 52 registri na treh manualih in pedalu.

Dokaj uspešno se je spopadel z vlago, s preperelostjo starih baročnih omar in s pomanjkanjem prostora na stolnem koru. Nove orgle so blagoslovili v nedeljo, 11. februarja 1912, kolavdacija pa je sledila v sredo, 14. februarja. Iz dveh uradnih poročil patra Hugolina

Sattnerja in Franja Dugana izvemo o pohvalah in kritikah, ki jih je prejel novo izdelani instrument. Posebno so bili pohvaljeni intonacija, pnevmatični sistem, velikost sapnih kanalov in tihost novega električnega ventilatorja. Med kritikami pa izstopa predvsem komentar, da je pedal pretih in v stranskih orgelskih omarah preveč zaprt. Zadnji pisni podatek o vzdrževalnih delih na stolnih orglah zasledimo v Cerkvenem glasbeniku leta 1931. Takrat so orgle temeljito izprášili, očistili in uglasili. Delo je izvršil orglarski mojster Franc Jenko.

Dispozicija orgel

I. manual (C–g ³) 85 mm VS*	II. manual (C–g ³) 75 mm VS*	III. manual (C–g ³) 65 mm VS*	Pedal (C–f)
Principal 16'	Burdon 16'	Violinski principal 8'	Kontravijolon 32'
Burdon 16' ¹	Flavtni principal 8'	Burdonček 8'	Principalbas 16'
Principal 8'	Salicional 8'	Flauto amabile 8'	Subbas 16'
Burdon 8'	Dolce 8'	Eolina 8'	Violon 16' ³
Rog 8'	Cevna flavta 8'	Vox coelestis 8'	Salicet 16' ⁴
Gamba 8'	Dunajska flavta 8'	Dolce 4'	Ljubki bas 16'
Harmonična flavta 8'	Praestant 4'	Flavta 4'	Oktavbas 8'
Harmonika 8'	Viola 4'	Harmonia aethera	Cello 8'
Kvintaten 8'	Flauto traverso 4'	III–IV 2 2/3'	Burdon 8' ⁵
Oktava 4'	Kvinta 2 2/3'	Oboa 8'	Flavta 4'
Salicet 4'	Flavtica 2'		Pozavna 16' ⁶
Cevna flavta 4'	Terca 1 3/5'		Pozavna 8''
Kvinta 2 2/3'	Mikstura IV 2 2/3' ²		
Superoktava 2'	Klarinet 8'		
Kornet IV–VI 8'			
Mikstura IV–VI 2 2/3'			
Trobenta 8'			

Zveze: II-I, III-I, III-II, Super II-I, Sub II-I⁷, Super III-II, Sub III-II⁸, Super I, Super II, Super III, I-Ped, II-Ped, III-Ped

Zbirniki: Piano, Mezzoforte, Forte, Tutti, Tutti I, Tutti II, Tutti III, godala, flavte, jezičniki, poljubna kombinacija, generalni crescendo, pedalni avtomat, I. manual proč

Uglasitev: a¹ = 434,4 Hz pri 15 °C; pnevmatska igralna in registrska traktura, sapnice na stožce

* izvorni sapni pritiski, kot so zabeleženi v virih

¹ Transmisija iz II. manuala (Burdon 16')

² Kombinacija iz II. manuala (Kvinta 2 2/3', Flavtica 2', Terca 1 3/5') in I'

³ Razširitev iz Kontravijolon 32'

⁴ Transmisija z razširitvijo iz II. manuala (Salicional 8')

⁵ Razširitev iz Subbas 16'

⁶ Razširitev iz Pozavna 8'

⁷ V veliko oktavo (C-H) I. manuala veže veliko oktavo (C-H) pedalnega registra Salicet 16'

⁸ V veliko oktavo (C-H) II. manuala veže veliko oktavo (C-H) pedalnega registra Ljubki bas 16'

Obnova Milavčevih orgel v ljubljanski stolnici

Gregor Klančič

Ni skrivnost, da se o obnovi Milavčevih orgel v ljubljanski stolnici v različnih etapah govori že vsaj zadnjih trideset let. Tako so se 5. maja 2021 ponovno obudili pogovori o njihovi obnovi. S tem namenom je bil opravljen štiridnevni podrobnejši ogled in izdelana dokumentacija o posebnostih instrumenta. Komisija je ugotovila, da je stanje resno in da je potrebna premišljena obnova. Odgovornost, samokritičnost in zavedanje o razsežnosti pri načrtovanju obnove so prvi koraki za želeno prihodnost. Ob tem spoznanju je bila sprejeta odločitev, da je po vzoru uspešnih projektov orgle treba najprej natančno dokumentirati.

Po dvomesečnih pripravah se je julija 2021 začelo z dokumentiranjem, ki je v več fazah trajalo do septembra 2024. Dokumentiranje orgel je med drugim vključevalo podrobno fotografiranje instrumenta in njegovih sestavnih delov, meritev piščalnih menzur, mehovja, sapnic, igralnika, orgelskih omar in snemanje zvoka orgel. Nameščeni so bili senzorstvi za

spremljanje temperature in vlažnosti prostora. Pomemben korak k vrednotenju in boljšemu razumevanju orgel je vpogled v njihovo vsebino. Tako nam dokumentiranje in posledično analiza omogočata razumeti preteklost in odločitve tedanjih mojstrov ter omogočata razvijanje novih zamisli.

Ključno je tudi upoštevanje številnih vidikov varovanja kulturne dediščine. Zgodovinski instrument je treba zaščititi pred morebitnimi nestrokovnimi posegi in manj skrbnim popraviljem. Namen dokumentiranja je tako tudi pomoč pri oblikovanju strokovnega programa varovanja in vzdrževanja instrumentov nasploh. Ob projektu dokumentiranja orgel ljubljanske stolnice je bila pomembna tudi primerna izbira merilnih tehnik.

Začenjamo s projektom obnove Milavčevih orgel v ljubljanski stolnici. Gre za zahteven projekt, ki poleg premišljenih odločitev terja izredno skrben pristop. Vse to pa ima za posledico veliko finančno breme. Zato je posebej pomembno ozaveščanje o

pomenu tega projekta in s tem iskane javne podpore. Vsak od nas je povabljen, da po svojih močeh prispeva k temu, da bo po zaključku obnove instrument zablestel s svojo bogato zvočno paletto.

Projekt obnove stolnih orgel bo obenem pot odkrivanja pomena lastne orgelske kulture. Velikokrat nam ostanki preteklosti povedo več kot novogradnja. Milavčeve orgle v ljubljanski stolnici so zvočno-tehnični biser slovenske pozne romantike, ki ga je zob časa že dodobra načel. Njihova primerna obnova bo za vse nas pa tudi za širši evropski prostor pomenila veliko pridobitev.

Vizija vloge Milavčevih orgel po obnovi

Tomaž Sevšek Šramel

Orgle so kompleksno glasbilo, ki zaradi velikosti, monolitičnosti in nespremenljivosti v svoji dolgi življenjski dobi nagovarjajo številne generacije ljudi in doživijo mnoge korenite spremembe v umetnosti, estetiki in kulturi na splošno. Organiisti in drugi uporabniki ga vsakič vidijo v svoji luči in nanj projicirajo trenutne ideje. Pogosto zaradi tega pride do sprememb tehničnega ustroja in zvočne podobe, samo glasbilo pa je bolj produkt kolektivnih idej sedanjosti kakor mojstrovina iz preteklega obdobja, ki bi nam odpirala vrata v miselnost in estetska doživljanja preteklih generacij. Ne samo pri nas, tudi v sosednjih evropskih državah so v preteklosti mnoga tehtna glasbila *modernizirali* in *nadgrajevali*, žal pa pri tem velikokrat nepovratno izgubili esenco posameznih orgel.

Stanko Premrl je Ivana Milavca imenoval za najznamenitejšega izdelovalca orgel poleg Franca Goršiča in verjetno ni naključje, da je bila prav obnova Goršičevih orgel v uršulinski cerkvi

Sv. Trojice pred natanko desetimi leti ena prvih zgodovinsko informiranih obnov pomembnih orgel iz 19. stoletja v Ljubljani in širše. Orgle, ki jih je z absolutnim spoštovanjem do mojstrstva izvirnega graditelja ob sodelovanju Restavratorskega centra pri Zavodu za varstvo kulturne dediščine obnovil Brane Košir, so takoj po obnovi zbudile mnogo zanimanja v slovenskih in tujih strokovnih krogih, kar med drugim pričajo izsledki mednarodnega simpozija ob obnovi, objave v tujem strokovnem tisku (npr. *The Organ*) in kasnejša zvočna in slikovna snemanja mnogih pomembnih tujih orglavcev.

Milavčeve orgle v ljubljanski stolnici so bile s svojo karizmatičnostjo in zvočno monumentalnostjo v prvih desetletjih 20. stoletja izjemno pomemben nosilec orgelske kulture pri nas, saj so pritegnile mnogo zainteresiranih orglavcev v krogu Stanka Premrla in spodbudile nastanek veliko tehtnih solističnih in vokalno-instrumentalnih skladb. Pričujoča obnova bo temu glasbilo vrnila prvotni lesk in zvočno

privlačnost, ki bo v mnogih dimenzijah obogatila muziciranje pri bogoslužju, ob spremljanju vokalnih sestavov in ob solističnem muziciranju.

Zelo pomemben segment projekta obnove Milavčevih orgel je temeljita organološka analiza stanja in priprava obširne in tehtne dokumentacije. Tovrstno delo je mnogokrat temelj in pogoj za uspešno obnovo in zato je vsaj v tujini vselej vključeno v obnovo pomembnih zgodovinskih glasbil, pri nas pa predstavlja novost. Zato se lahko nadejamo tudi rasti organološke stroke, ki jo bodo spodbudili z obnovo povezani dogodki (simpoziji, predstavitve ...), članki, raziskave in snemanja. Pri tem je pomembna relativna bližina Orglarske šole, ki mora bodoče organiste izobraževati tudi na tem področju.

Uspešna in spoštljiva obnova Milavčeve mojstrovine v ljubljanski stolnici bo pomemben korak na poti k temu, da Ljubljana ob morebitnih nadaljnjih obnovah in rekonstrukcijah (npr. stranskih orgel v stolnici) ter konceptualno izčiščenih stilnih kopijah – novogradnjah na drugih lokacijah postane pravo orgelsko mesto, mojstrski dosežki najpomembnejših slovenskih orglarjev iz preteklosti pa bodo lahko v dobi hitrega konzumiranja kulturnih dobrin pomemben magnet in nosilec skupnosti za bodoče generacije.

Strokovna komisija za obnovo Milavčevih orgel

mag. Roman Starc
stolni župnik

Gregor Klančič
regens chori in predsednik strokovne komisije

Luka Posavec
organist, čembalist, organolog

Aleš Razpotnik
orglar

Tomaž Sevšek Šramel
organist, čembalist

Brane Košir
orglar

Dalibor Miklavčič
referent za orgle
Nadškofije Ljubljana

Prostovoljni prispevki za obnovo orgel

Obnova Milavčevih orgel presega finančne zmogljivosti stolne župnije, zato se s prošnjo po finančni podpori in sodelovanju obračamo na širšo skupnost. Vsak prispevek bo dragocen in spoštovan.

Prostovoljne darove zbiramo na poslovni račun župnije
TRR SI56 0214 0025 6658 409,
NLB d.d., sklic 1911,
s pripisom: »za obnovo orgel«.

Iskrena hvala za vaše darove!

ORGLE
LJUBLJANSKE
STOLNICE

Stolna župnija Ljubljana – sv. Nikolaj
Dolničarjeva 1, 1000 Ljubljana, Slovenija